

Słoniowa, Anna

Biblioteczka wiedzy o Żyrardowie

Rocznik Mazowiecki 9, 398-399

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wypuklając rolę PPR i PPS. Szkoda, że zabrakło charakterystyki wybijających się wówczas działaczy robotniczych, realiów bezpośredniej walki politycznej itp. niejednakowych przecieży w Żyrardowie, Skierniewicach, Sochaczewie czy Łowiczu i innych miastach. Braki te obniżają wartość poznawczą wspomnianych artykułów.

W omawianej publikacji znalazł się dość interesujący artykuł autorstwa A. Owczarek, poświęcony rozwojowi ruchu ludowego na Zachodnim Mazowszu w latach 1904—1945. Ten zwięzły i przejrzysty artykuł niknie nieco wśród kilkunastu studiów poświęconych problematyce robotniczej. Warto go jednak podczas lektury tomu nie przeoczyć, gdyż autorka omawia wielorakie związki łączące ludowców z działaczami ruchu robotniczego na Zachodnim Mazowszu, szczególnie w latach rewolucji 1905—1907, a następnie w trudnych la-

tach Drugiej Rzeczypospolitej czy w czasie okupacji. Temat ze wszech miar godny szerszego rozwinięcia.

Na koniec chciałbym podkreślić, że omówiony tom w większej części zawiera wiedzę historyczną nową lub w znacznym stopniu zaktualizowaną o klasie robotniczej Zachodniego Mazowsza. Z tego też względu publikacja ta może być zaliczona do czołowych pozycji najnowszej historiografii współczesnych dziejów polskiej klasy robotniczej. A badaczom zachodniej części Mazowsza należy życzyć, by rozwinęli badania nad dziedzinami nadal zaniedbanymi — ruchem zawodowym, przemianami świadomości społecznej robotników, kulturą robotniczą, ruchem spółdzielczym obejmującym klasę robotniczą czy wreszcie kształtowaniem się związków robotników z chłopami i inteligencją.

Andrzej Stawarz

Biblioteczka Wiedzy o Żyrardowie

Zeszyty: A. Góralski, *Cudzoziemcy w Żyrardowie w XIX—XX wieku*, 1980; A. Stawarz, *Rodowody mieszkańców Żyrardowa*, 1980; M. Adamowicz, *Ubiór mieszkańców Żyrardowa na przelomie XIX i XX wieku*, 1981; A. Woźniak, *Zwyczaje doroczne i rodzinne w Żyrardowie*, 1981. Wydaje Towarzystwo Przyjaciół Żyrardowa.

Biblioteczka Wiedzy o Żyrardowie wystartowała bardzo udaną serią zeszycików w ładnej szacie graficznej, popularyzujących interesujące fragmenty historii miasta. Do takich bowiem należą problemy związane z kulturą życia codziennego. Mniej — zdawałoby się — atrakcyjne dla niespecjalistów zagadnienia z zakresu demografii historycznej, dzięki ciekawemu ujęciu i dobremu warsztatowi pisarskiemu mogą być równie interesujące, jak np. rozważania o obyczaju. Dowodzi tego właśnie omawiana seria.

Andrzej Stawarz, etnograf i archiwista zarazem, potrafił znakomicie wykorzystać warsztaty obu dziedzin nauki dla ukazania w przystępnej formie, jak to określił, „narodzin społeczeństwa

Żyrardowa”. Dokonawszy analizy aktu stanu cywilnego z połowy ubiegłego stulecia, przedstawił pochodzenie i status społeczny pierwszych osadników, zarysował także elementy rozwoju demograficznego osady i jej struktury społeczno-zawodowej. Nie jest to oczywiście wszystko, co średnio wykształcony żyrardowianin chciałby wiedzieć o swoich „korzeniach”, ale wystarczająco dużo, by go tym zainteresować. Ta krótka (14 stron) rozprawka napisana jest przystępnym językiem, ma klarowną konstrukcję, tezy poparte danymi liczbowymi ze źródeł archiwalnych (3 tabele), zawiera też aneks (68 nazwisk) wraz z imieniem i zawodem pierwszych osadników.

Podobną nieco tematykę znajdzie-

my w opracowaniu Andrzeja Góralskiego, będącym efektem żmudnych badań archiwalnych, których pełniejszą prezentację znaleźć można w tym tomie „Rocznika Mazowieckiego” (co dotyczy także A. Stawarza i A. Woźniaka). Autor spróbował wyniki badań naukowych szerzej udostępnić, i chyba mu się to udało. W zwięzłej formie przedstawił niebezpieczeństwa formalnego podejścia do problemu narodowości w badaniach historycznych, a także zasadność przyjętych przez siebie kryteriów (wyznanie i używany język) oraz strukturę narodowościową społeczności żyrdowskiej w 1910 r. Szczególnie interesujące wydają się rozważania na temat ekonomicznej sytuacji cudzoziemców, ich miejsca w hierarchii społecznej, stosunków z ludnością miejscową. Uprzywilejowana pozycja cudzoziemców (szczególnie Niemców) była nie tylko zarzewiem konfliktów wśród załogi, ale też przyczyną usztywniania barier narodowościowych, przyczyną słabości procesów asymilacji.

W dwu pozostałych publikacjach autorzy zajmują się obyczajem i modą. Są to skrótkowo i popularnie ujęte wyniki dociekań etnografów UW zainteresowanych kulturą robotniczą w przeszłości. Opracowanie Andrzeja Woźniaka o zwyczajach dorocznych i rodzin-

nych odbiega nieco formułą od poprzednich pozycji. O ile tamte w bardzo zgrabnej formie zawierały skondensowaną porcję informacji, o tyle rozprawka Woźniaka wydaje się zbyt skąpa w warstwie informacyjnej, a za nadto rozbudowana o wstępne rozważania teoretyczne. Cokolwiek by nie powiedzieć o konieczności precyzyjnego określenia przedmiotu badań i stosowanych metod, terminów, w popularnej broszurce o tematyce obyczajowej czytelnik szuka przede wszystkim rekonstrukcji dawnych obyczajów, nie zaś dociekań ich genezy. Trudny jest także język wykładu, szczególnie tej obszernej części teoretycznej.

W ostatniej pozycji *Ubiór mieszkańców Żyrardowa na przełomie XIX i XX wieku M. A. d. a. m. o. w. i. c. z.* prezentuje odmienną koncepcję popularyzacji, chyba właściwszą dla tej formuły: na 12 stronach przedstawia barwną, ba wręcz fascynującą panoramę strojów męskich, damskich, dziecięcych epoki, na co dzień i od święta, od nakrycia głowy po buty, robotniczych i urzędniczych. Sporo autentycznych wspomnień, kilka dobrych ilustracji stwarza klimat lektury tak bardzo zbliżający do atmosfery i realiów życia codziennego tego zaginionego już świata.

Anna Stoniowa

tych placówkami. Zespołowa w ten sposób wynika, badawczy usiłowały znacznie elastyczne realizować zamiary.

W ramach Instytutu MORN znalazły się wydziały województwa mazowieckiego, a mianowicie: warszawskie, sieradzkie, łódzkie, łowickie, kieleckie, piaseczyńskie, radomskie, siedleckie i skierniewickie. Realizacji zadań statystyki terenowej pracownicy Instytutu MORN (Zakład Naukowy i Biuro Naukowe w Ciechanowie, Łowicza, Ostrołęce, Pławskowie, Pułtusku (do roku 1961), Miawie, Siedlcach i Żyrardowie.

pod przewodnictwem pracowała Komisja Języka i Literatury Mazowieckich prac wykonałach przez ośrodek. W latach 1978-1980 Rada odbyła cztery posiedzenia plenarne. Wiodącą tematyką obrad były problemy związane z opracowaniem pięcioletniej Strategii Instytutu Mazowiecki. Na posiedzeniu plenarnym w grudniu 1978 r. Rada powołała zespół redaktorów w następującym składzie:

- Przewodniczący zespołu i redaktor naczelny —
 prof. Aleksander Gajster
 Redaktorzy tomów:
 I. prof. Henryk Szustrowicz
 II. prof. Andrzej Zahorski
 III. prof. Ryszard Kolodziejczyk
 IV. prof. Andrzej Ajnenkiel